

České a československé právní dějiny

Ústavní základy ČSR v letech 1918 – 1938

Ladislav Vojáček

V den vítězství es. revoluce
a nové samostatnosti národa

sepsal D'abís Rašín
zákon

Originál přechodu
československé republiky

vypracovaný Národním výborem dne 28. října 1918 ^{uložil} ^{pro archiv} **loukup**

Samostatný stát československý vstoupil v život zachování jeho samostatnosti
dosavadního právního řádu se stavem novým, aby nenastaly zmatky a upre-
ven byl nový právní řád k novému státnímu životu, Národní výbor
jmenem Československého národa jako vykonavatel státní přechodnosti
nářizuje:

Článek I

Státní formou československého státu není Národní shromáždění, ale organizace
ná s Československým Národním Radou v Paříži jako orgánové jediné
všude národa. Než se tak stane vykonává přechodnost státní
výbor.

Článek II

Všechny dosavadní zákony a nařízení zůstávají prozatím
v platnosti.

Článek III

Všecky právy samoprávné, a sdělné ^{na zemi} restantů slachů, zemské, okresní ^{zemi} a
obecní pro povýšený Národní výbor a pučatim mřtďajů a pětajů
dle dosud platných zákonů a nariadení.

Článek IV

Zákon tento nabývá platnosti dnem vydání.

Článek V

Předsednictvo Národní výboru se skládá, aby tento zákon provedlo

Dáno v Praze, dne 28 října 1918

~~Antonín~~

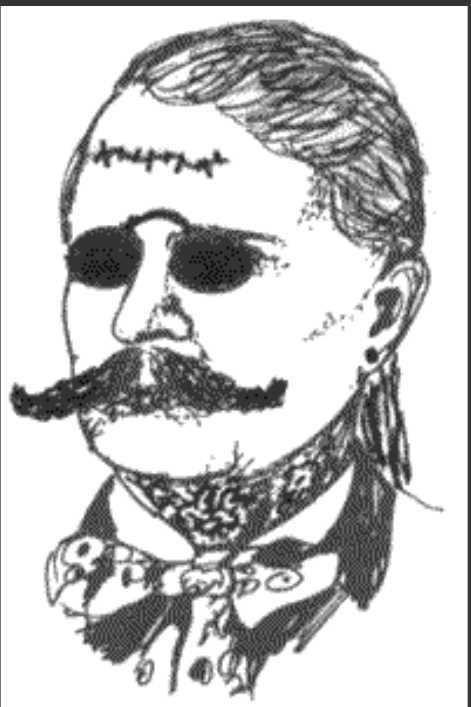
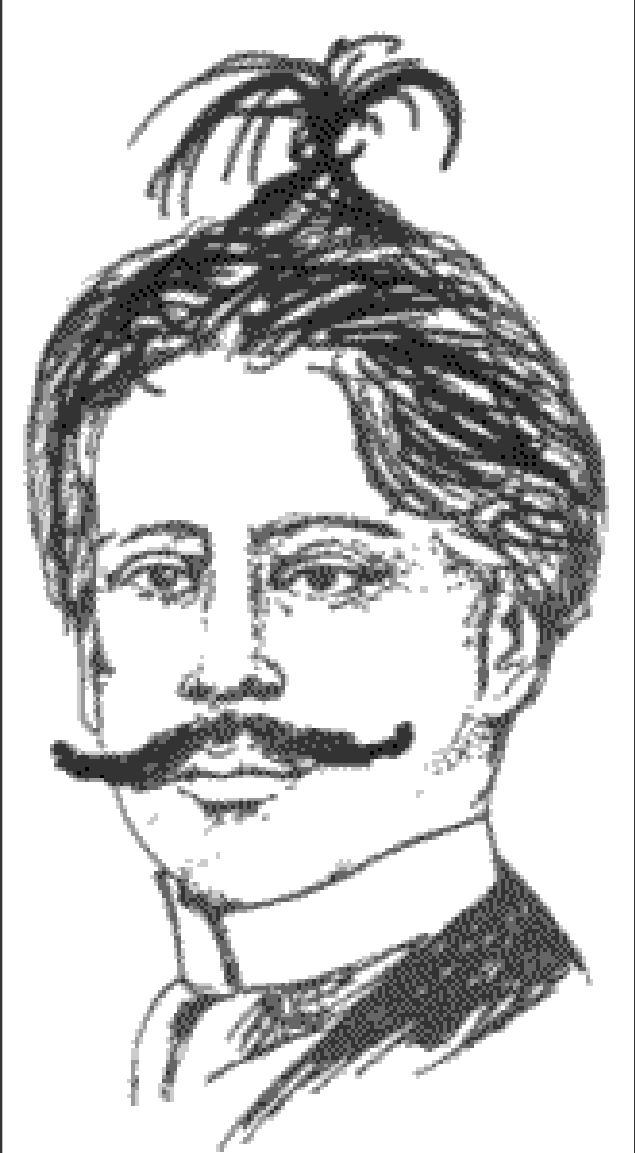
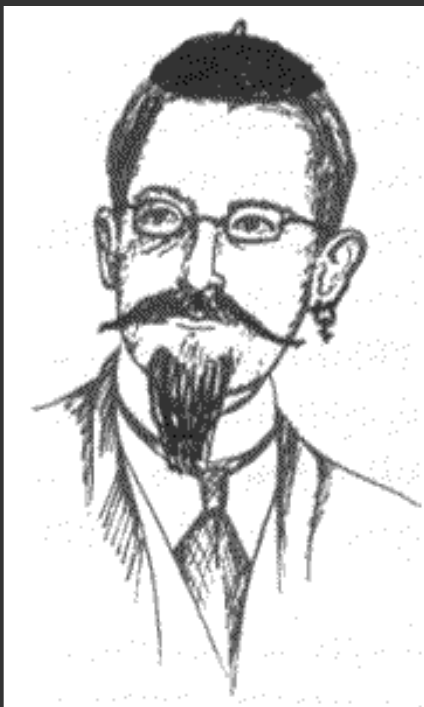
Antonín Krejčí, Alois Párek, Jan Šteubny

Dr. Fr. Soukup, Dr. Václav Štábl

Muži 28. října



Muži 28. října



Zákon č. 11/1918 Sb. o zřízení samostatného československého státu

- první ústavní provizorium
- vyhlášení samostatného státu
- Národní výbor československý
= nejvyšší státní orgán
- recepce
 - státního aparátu
 - práva

Zákony NVČs

- Sbírka zákonů a nařízení státu československého (zákon č. 1/1918 Sb.)
- 12 nejvyšších úřadů státní správy
- Nejvyšší správní soud (č. 3/1918 Sb.)
- Nejvyšší soud (č. 5/1918 Sb.)
- udržení chodu hospodářství, zajištění zásobování obyvatelstva a udržení klidu a pořádku
- Prozatímní ústava

Situace po vzniku republiky

- národní výbory (okresní, místní, zemské)
- německé správní provincie
(Deutschböhmen, Sudetenland, Zneimer Kreis, Böhmerwaldgau)
- Slovensko (prozatímní „skalická“ vláda, ministr s plnou mocí pro správu Slovenska, demarkační čára, Slovenská republika rad)
- Podkarpatská Rus



Situace po vzniku republiky

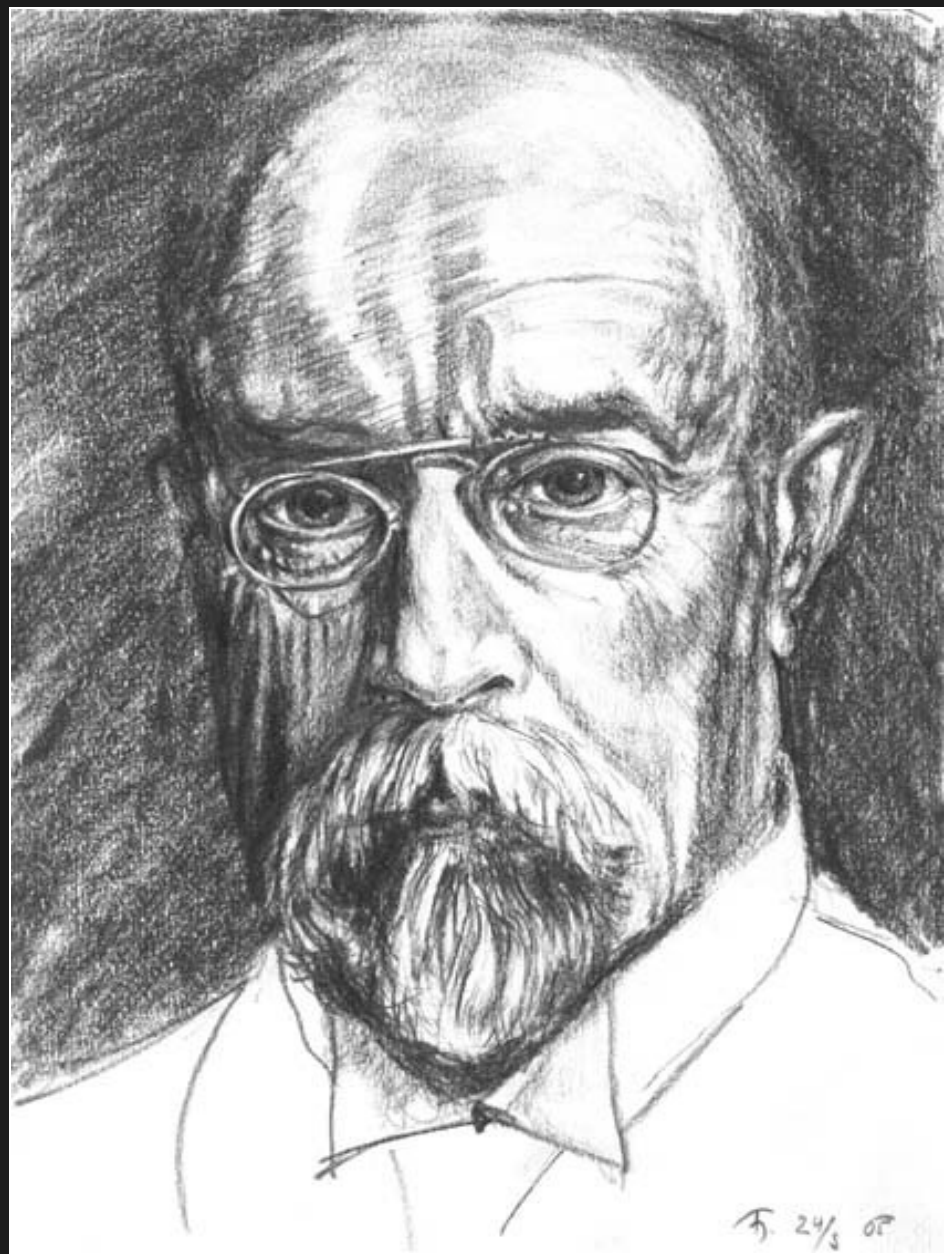
- národní výbory (okresní, místní, zemské)
- německé správní provincie
(Deutschböhmen, Sudetenland, Zneimer Kreis, Böhmerwaldgau)
- Slovensko (prozatímní „skalická“ vláda, ministr s plnou mocí pro správu Slovenska, demarkační čára, Slovenská republika rad)
- Podkarpatská Rus

Zákon č. 37/1918 Sb. o prozatímní ústavě (druhé ústavní provizorium)

- systém ústředních orgánů
- způsob vyhlášení rozsudků a nálezů soudů
- stanovení státní formy
= republika

System ústředních orgánů

- jednokomorové (revoluční) Národní shromáždění
- president republiky (T. G. Masaryk)
 - velmi slabé postavení
- vláda





JUDr. Karel Kramář
(1860 – 1937)

Novelizace prozatímní ústavy

- úprava počtu členů (z. č. 138/1919 Sb.)
- posílení pozice prezidenta republiky (zák. č. 271/1919 Sb.)
 - podle francouzské ústavy
- + § 14 zákona č. 64/1918 Sb.

Postup prací

- koncept ústavy a další s ústavou souvisící osnovy připraveny na MV (prof. **J. Hoetzel** a ministr vnitra **A. Švehla**)
- projednání s představiteli politických stran a s prezidentem republiky
- začátkem prosince 1919 návrhy předloženy Ústavnímu výboru PNS
- v plénu PNS začala diskuse 27. 02. 1920

Jiří Hoetzel





Antonín Švehla

Vzory a východiska

- ústavy USA, Švýcarska, Francie, prosincová ústava
- domácí materiály:
 - Pantůčkův návrh politického zákona
 - Washingtonská deklarace
 - návrh dr. Belly a spol. na vypracování ústavy
 - návrh dr. Boučka a spol. na vydání ústavního zákona
- zákon č. 271/1919 Sb. o změně prozatímní ústavy
- Saint-germainská smlouva, „malá“ (též minoritní)
Saint-germainská smlouva

Ústavní listina (č. 121/1920 Sb.)

- demokratická
- unitární
 - (+ autonomie Podkarpatské Rusi)
- vychází z principu jednotného československého národa
- rigidní
 - (+ výslovně „ústavní zákon“)

Členění a obsah ústavy

A) Preambule

B) Uvozovací zákon

C) Vlastní text = 6 hlav, 134 §§

1. Všeobecná ustanovení

2. Moc zákonodárná

3. Moc výkonná a vládní

4. Moc soudcovská

5. Práva a svobody, jakož i povinnosti občanské

6. Ochrana národnostních, náboženských a rasových
menšin

Úvod ústavy (preambule)

- = slavnostní politické prohlášení
- demokratický charakter
- čechoslovákismus

Uvozovací zákon k ústavě

- příslušnost Ústavního soudu
- prováděcí zákony nejsou součástí ústavy, pokud ...
- účinnost ústavy + pozbytí účinnosti:
 - a) všech ustanovení, která jsou s ústavou v rozporu
 - b) všech dřívějších ústavních zákonů

Hlavy ústavy z roku 1920

1. Všeobecná ustanovení
2. Moc zákonodárná
3. Moc výkonná a vládní
4. Moc soudcovská
5. Práva a svobody, jakož i povinnosti občanské
6. Ochrana národnostních, náboženských a rasových menšin

1. Všeobecná ustanovení

- veškerá moc vychází z lidu
- demokratická republika, jejíž hlavou je volený prezident
- území ČSR (změna, nedílnost, Podkarpatská Rus)
- jednotné státní občanství
- hlavní město Praha
- státní symboly

Podkarpatská Rus

- Generální statut (1919, gen. Hennocque)
 - vojenská diktatura (do ledna 1922)
 - od srpna 1919 doplněna civilní správou („administrátor“), 1923 volby do obcí
- podle ústavy autonomie
 - sněm, zastoupení v NS, guvernér, funkcionáři pokud možno z místního obyvatelstva
- vl. nař. č. 356/1920 Sb.
 - guvernér + nekonstituovaná „guberniální rada“
- župy (1920 – 4, 1921 – 3, 1926 – 1)

1. Všeobecná ustanovení (pokr.)

- veškerá moc vychází z lidu
- demokratická republika, jejíž hlavou je volený prezident
- území ČSR (změna, nedílnost, Podkarpatská Rus)
- jednotné státní občanství
- hlavní město Praha
- státní symboly

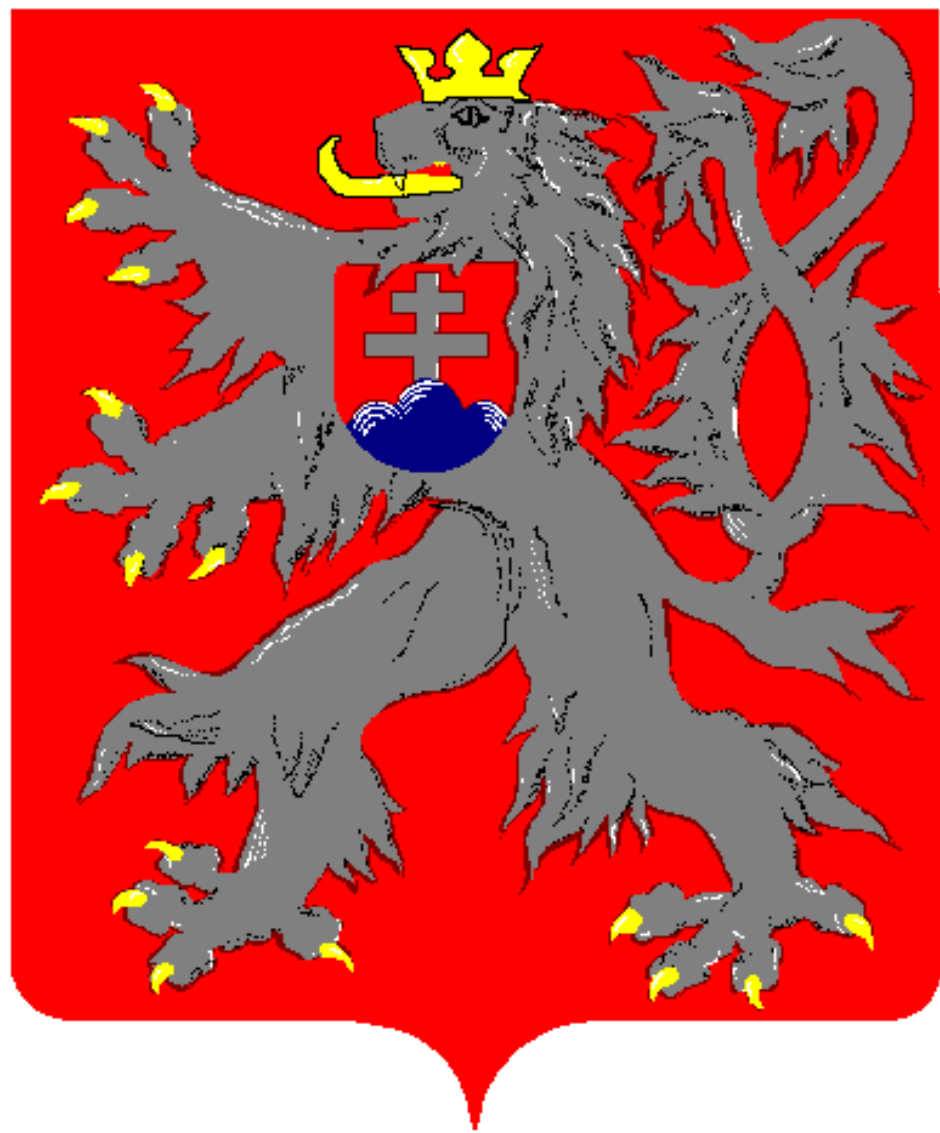
Příloha k č. 10. k. 1273.

1919

Státní (národní) vlajka
republiky československé.



Rozměr 2 (šířka) : 3 (délka).
Délka klínu = $\frac{1}{3}$ délky vlajkové.





2. Moc zákonodárná (1)

- Národní shromáždění = Poslanecká sněmovna a Senát
- Poslanecká sněmovna
 - 300 členů
 - volební právo 21 (30) let
 - šestileté funkční období
- Senát
 - 150 členů
 - volební právo 26 (45) let
 - osmileté funkční období
- (Stálý výbor)

Moc zákonodárná (2)

- volební právo + poměrné zastoupení
- imunita členů NS
- usnesení PS platné i přes odpor Senátu
- zákon platný i přes prezidentovo veto
- výslovně uvedeno, že zanikla zákonodárná činnost zemských sněmů
- („Pětka“)



3. Moc výkonná a vládní

- Prezident

 - + náměstek prezidenta (6 měsíců ...)

- **Vláda**

 - ministerstva
 - rakouský vzor

- (Nejvyšší účetní a kontrolní úřad - už od roku 1919)



Milan Hodža

4. Moc soudcovská

■ obecná úprava

- výkon státními soudy
- jeden Nejvyšší soud
- příslušnost porotních soudů stanoví zákon
- oddělení od správy
- nezávislost a nepřeložitelnost soudců
- obžalovací zásada v trestních věcech
- právo soudce zkoumat platnost nařízení

■ **civilní a trestní soudy**

Soudní organizace

- soudy civilní a trestní (1928)
 - řádné (okresní, krajské, vrchní, Nejvyšší soud)
 - mimořádné a rozhodčí
 - trestní (kmetské, vojenské, státní, mládeže)
 - civilní (pracovní, labské plavební, pojišťovací)
- veřejnoprávní soudy
 - Ústavní soud
 - Nejvyšší správní soud
 - Volební soud

5. Práva a svobody, jakož i povinnosti občanské

■ klasický výčet

/neuznávání výsad pohlaví, rodu a povolání; osobní a majetková svoboda; domovní svoboda; svoboda tisku, shromažďovací a spolčovací právo; petiční právo; listovní tajemství; svoboda učení a svědomí (včetně náboženské); svoboda projevu; ochrana manželství, rodiny a mateřství/

■ (ú. z. 293/1920 Sb. o ochraně domovní a osobní svobody a listovního tajemství)

■ branná povinnost

6. Ochrana národnostních, náboženských a rasových menšin

- podle „malé“ Saint-germainské smlouvy:
 - rovnost a stejná práva
 - rovný přístup k úřadům, hodnostem, povoláním a živnostem
 - volnost používání jazyka
 - „značný zlomek“ státních občanů náležejících k menšinám
 - právo na vyučování ve vlastní řeči
 - násilné odnárodňování není dovoleno

Zákony navazující na ústavu

- 122/1920 Sb. jazykový zákon
- 123/1920 Sb. volby do poslanecké sněmovny
- 124/1920 Sb. složení a pravomoc senátu
- 125/1920 Sb. o Volebním soudě
- 161/1920 Sb. o volbě prezidenta
- 162/1920 Sb. o Ústavním soudě

P

-

6

30

26

150

| | | | | |
|-----------|----------|-----------|-----------|------------|
| P | | - | | |
| PS | 6 | | 30 | |
| S | | 26 | | 150 |

| | | | | |
|-----------|----------|-----------|-----------|------------|
| P | 7 | - | 35 | 1 |
| PS | 6 | 21 | 30 | 300 |
| S | 8 | 26 | 45 | 150 |